

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՅԱԻԵՐԺԱՅՈՒՄ

Ամենայն Հայոց հանգուցեալ Հայրապետին, Տ. Տ. Վազգէն Առաջին Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի, գահակալութեան մօտ քառասուն տարիները արժեւորել հեշտ է, եթէ տրամադիր ենք դրական մօտեցումով գնահատել այն ինչ որ դրապէս իրագործուած է: Եւ այս՝ իբրեւ հետեւանք իր անձին հմայքին եւ իր հոգիին տեսիլքներուն, զինք շրջապատող քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային պայմաններուն ընձեռած կարելութեանց իմաստուն տնտեսութեան, եւ մեր հաւատաւոր ժողովուրդին լիարունակ նուիրաբերութեամբ, անձնագոհութեամբ, եւ մեր տաղանդաւոր գաւակներուն ընծայաբերած անասկարկ ներդրումով: Եւ եթէ տարին մէկ իրագործում արձանագրեմք, գուցէ քառասուն հատոր եւ քառասուն տարբեր մարզերէ արձանագրող եւ արժեւորող մտաւորականներ եւ արուեստագետներ պէտք պիտի լինի մէկտեղել:

Իսկ չիրագործուած իղձերու եւ տեսիլքներու արժեւորումը պէտք է թողուլ պատմութեան դատաստանին:

Սովետական հրամանակարգի շրջանին, Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կրած զրկանքներուն եւ առ հասարակ յարուցուած դժուարութիւններուն եւ խոչընդոտներուն անդրադառնալով, հանգուցեալ Հայրապետը իր զգացումները եւ դատումը արտայայտած է հետեւեալ կերպով. —

«Հայաստանում, սովետական կարգերի հաստատումից յետոյ, մանաւանդ ստալինեան դաժամ տարիները, յիմայեցին ճան մեր ազգային Մայր եկեղեցին ու նրա քաղաքական կեդրոն Մայր Աթոռ

Ս. Էջմիածինը:

«Ընկերվարական, «Հումանիտական» գաղափարներով սկզբնաւորուած համայնավար գաղափարախօսութիւնը՝ ստալինեան իշխանութեան լծի տակ վերածուեց մի բռնակալ վարչակարգի, որ իրողութեան մէջ ժխտումը եղաւ 19րդ դարու հումանիտական ընկերվարական իդեալները:

«Սովետական ընկերվարութիւնը նոյնքան հեռու եղաւ արեւմտեան ընկերվարական գաղափարախօսութիւնից, ինչքան հեռու եղած էր միջնադարեան ինկվիզիցիան (հաւատաքննութիւնը)՝ Քրիստոսի Աւտարանից: Ստալինի մէջ ձեռք ձեռքի էին տուել Կարլ Մարքսը եւ Յենկիզ Խանը:

«Այդ տարիներին, դժոխային պայմանների գոհ գնաց ճան մեր Առաքելական Մայր եկեղեցին եւ մեր ողջ հոգեւորականութիւնը Հայաստանում եւ սովետական միութեան տարածքում: Փակուեցին Հայաստանի մեր վանքերն ու եկեղեցիները, շատերը ուղղակի ֆանդուեցին: Հալածուեցին, ախարուեցին, քանտարկուեցին ու ցահատակուեցին մեր եկեղեցու հոգեւոր գրեթէ բոլոր սպասարները: Ողորդական պայմանների մէջ սուրբ Էջմիածնում իր աչքերը փակեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Խորեն Ա. Մուրադբեկեան երջանկայիշատակ Հայրապետը, ոչ բնական մահով:

«Տխուր սրտով գրի ենք առնում այս տողերը եւ աղօթում որ ներկայ եւ հետագայ հայ սերունդները սուրբ պահեն յիշատակը ւսելի քան հազար եւ հինգ հարիւր հոգեւորականների՝ եպիսկոպոսներ,

վարդապետներ ու քահանայ հայրեր, որոնք գտնուեցին Վարդանանց հաւատով «յանուն Յիսուսի եւ յանուն հայրենեաց»:

- Հանգուցեալ Վեհափառ Հայրապետի յիշատակը յաւերժացնելու համար կարելի է ծրագրեր մշակել մօտիկ ապագային, որոնք պիտի նկատուին երայտագիտութեան յիշատակներ: Առանց անոց իսկ, Վեհափառը արդէն կը պատկանի յաւերժութեան, իրրեւ լուսաշող դէմքերէն մէկը յաւերժական Հայոց Պատմութեան:

- Աղանդներ եւ հերձուածողներ եկեղեցւոյ կեանքին եւ պատմութեան մէջ միշտ է եղել են: Նրանք միշտ էլ անցաւոր են: Իրենց վնասը կը հասցնեն: Հասարակական տեսլանքներ կը փրցնեն եւ կ'անցնին:

Այսօր պարագան մի էիչ ծանրակշիռ է: Զարաշահում կայ պետական օրէնսդրութեան մէջ յայտարարուած «Խղճի ազատութեան»:

Բարեգործական արարքի կեղծ դիմակի ներքեւ, «հաց եւ ալիւր», «դրամ եւ նպաստ», «կրթութիւն» եւ այլ հրապուրիչ խոստումներ քաշխելով, հաւատափոխութեան եւ մարդորսութեան արշաւ մը ծայր տուեր է ներկայիս, օգտուելով մեր հայրենիքի երկրին քաղաքական եւ տնտեսական տագնապալից կացութենէն: Այս եւս պիտի անցնի: Ճիշտ է՝ իր վնասները տալով: Բայց հայրենիքը եւ Սուրբ Եկեղեցին յաւերժական են: Այս չի նշանակեր անգործ եւ ծալյապատիկ մտիլ եւ սպասել որ չարը անցնի: Պաշտպանուիլ պէտք է երկու ուղղութեամբ - վերահաստատով, եւ բուժումով, դաստիարակութեամբ:

Վերահաստատը կը կատարուի չարի ընթացքը վճռարար կասեցնելով: Ամէն հայ որ գիտակից է իր անձին եւ իր ժողովուրդին պատմութեան, մշակոյթին եւ հաւատքին, աղանդաւորի երեսին պէտք

է ասի. «Յանուն Յիսուսի Քրիստոսի ետիս կորսուիր, սատանայ: Դու իմ տանը մէջ գործ չունիս: Դու նոր կրօն, նոր հաւատ, նոր Քրիստոս չունիս բերելիք Հայաստան աշխարհին, կամ Հայ եկեղեցու ունէ մէկ գաւակին»:

Երկրորդ նշգրկը վերահաստան՝ պէտք է գայ օրինական ճանապարհով: Սովետական իշխանութեան ընթացքին, ուր նաեւ կար «խղճի ազատութիւն» կեղծ շղարշի ներքեւ կրօնի ազատութեան, Հայաստան աշխարհի մէջ գոյութիւն չունէին նոր մտաւ գործած այս աղանդաւորները: Եւ հետեւաբար, «խղճի ազատութիւն» պետական օրէնքներէն յօդուած 13ին զգուշացումին համաձայն՝ «Հայաստանի Հանրապետութեան սահմաններից դուրս» գտնուող «հոգեւոր կեդրոններէն» փինանսաւորուող մախայրածակներ եւ մարդորսներ են անոնք: Իսկ Յօդուած 6ը կը ճշդէ. «Հայաստանի Հանրապետութեան տարածքում գործում են.

«Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին (կրճատ՝ Հայ Եկեղեցի) իր անանդական կազմակերպութիւններով:

«Կրօնական այլ կազմակերպութիւններ, որոնք ստեղծուել են գործում են իրենց հաւատացեալ անդամների շրջանակում ...»:

Անգոյ եւ նոր ստեղծուող (եթէ այդ իսկ ճիշդ է) այդ խմբակները ինչպէ՞ս կարող էին յանկարծ քազմանալ, սեփականատէր դառնալ, եւ Ամերիկեան ու Եւրոպական ամէնէն հրապուրիչ միջոցներով Հայ Եկեղեցւոյ գաւակները կրօնափոխ դարձնել, պետական «խղճի ազատութեան» պիտակի ներքեւ:

Չարին դէմ պաշտպանուելու երկրորդ կերպը բուժումն է դաստիարակութեամբ:

Սուրբ Գիրքը, Քրիստոսի Աւետարանը, միշտ ներկայ է եղել ամէն հայ քրիստոնեայի տան մէջ: Հաւատքը կը փոխանցուի սերունդէ սերունդ:

Դաստիարակութիւնը կը սկսի տունէն: Նոյն ժամանակ՝ եկեղեցական եւ կրթական կեդրոնները Քրիստոնէական դաստիարակութեան ծրագիրներ պէտք է կազմեն՝ ուսուցման լաւագոյն մշակումներով, իւրաքանչիւր տարիքի համար մատչելի ներկայացումով:

Բարեբախտաբար, հոգեւոր գարթօնքի մախնական աշխատանքներ սկսուած են Հայ եկեղեցւոյ հովանիին ներքեւ: Կը գործեն Կիրակնօրեայ վարժարաններ: Հագարաւոր այրեր եւ կիներ կանոնաւոր դասընթացքի կը հետեւին սորվելու համար Քրիստոնէական հաւատքը, պատրաստուելով դաստիարակներ դառնալու թէ՛ Կիրակնօրեայ եւ թէ՛ Հանրային դպրոցներու մէջ:

Արդի մեթոդներով պատրաստուած դասանիւթերու անհրաժեշտութիւնը կայ:

Այս բոլոր միջոցառումները կը պահանջեն նուիրեալ անձերու գործակցութիւն, ծրագրեալ գործունէութիւն եւ նիւթական օժանդակութիւն:

Յոյս ունինք որ Աստուծոյ օրհնութեամբ, հայրենի մեր երկրին ծաղկումին հետ մեր քրիստոնէական հաւատքը հաստարմատ պիտի հաստատուի հայոց հողի հիմքերուն, եւ մեր գաւակներուն հոգեւոր շնորհները պիտի պտղաբերեն Աստուծոյ փառքին եւ հայ սերունդներու բարգաւաճումին համար:

Թորգոմ Պատրիարք Մանուկեան
Կաթողիկոսական Տեղապահ

29 Սեպտեմբեր 1994

Ս. Էջմիածին